

Inhoud

Om te weten waar je heen gaat, moet je weten waar je vandaan komt	13
‘Se wo were fi na wosankofa a yenkyi’	14
De ontdekking van het water	15
Luchtwortels	17
Dat improviseer waterritueel voor je bakkes!	18
Watra Mama	20
Ga met Yemoja	21
Famirie	23
Het mooie Meisje van Dada	28
Portret van een Afrikaanse man	32
Gouden mattenklopper	33
Halfbroer/halfzus/halfbloed	36
Verduisterd schilderij	37
Drie dezelfde hoeken	39
Elmina	41
Voor je op een schip stapt	42
Slavenschip Boogie	43
Het achterste brein	45
Stay Hydrated	46
Fuck de folklore!	47
Intergenerationeel trauma	48
Piki wöutubuku	51
Metamorphosis insectorum Surinamensium	53
Matriclan	54
Könu	55
Alesi	58
Sacra Marrona Sexdigita	60
Gebalde vuist	61
Marron, vluchteling	63
Boni be like	65
Marktwaarde	67
Op je biologische slavenmarkt	69

Winti	75
Tio Tom	77
De goedhartige neger	79
Vragen staat vrij	81
Gelieve gras niet betreden!	84
Zwarte meid in natuurlijke staat	86
Alabi's World	88
About a marronboy, about a marrongirl	90
Meerling	92
Leli, mijn zus	93
Yaw	94
Als ik door de stortregens niet sterf, zal ik door de dauw zeker niet sterven	95
Zeeheld	97
Post uit de toekomst	99
Voor het kind in mijn moeder & het kind van mijn moeder	101
Weefsel en klankschalen	103
Kribi tiki	109
Ten eerste	112
Nickerie misschien	114
Dokter Sophie	116
Vrije geluiden	119
Ganzee 1965	120
In een verzonken dorp	121
De constructie van een zwart gedicht	122
Dit land is geen afro	125
Jeugdherinnering	126
De Bosnegers zijn gekomen!	128
Cassettebrief (Kant A)	130
Waterwezen (Kant B)	131
Een playlist	132
Latourproject	133
Breng dat ding voor me	135
Hanse muje	137
Voor oma Merjam	138
Meisje van kleur	140

De paskamer van Henck Arron	142
Kom, we gaan naar Nederland	144
1975	145
Paramaribo-dystopia	147
Wan Pipel	149
Eensgezindwoning	150
Weekend	151
Een pond cashewnoten	152
From Moengo with Love	153
Ik bemoei niet	154
Nat King Cole	156
Dat komt alleen maar voor in Dallas	157
Woke up this morning and got myself a gun	158
Vakantie in eigen land I: De ontroering	160
Vakantie in eigen land II: De zeekoe	161
‘Bij de volgende toon is het...’	162
Dichter bij vadersland	163
Blaka boeba	164
Postcode Woonplaats	165
Je begint ergens	166
Adansonia digitata	168
Disclaimer: het N-woord	173
Lexicon	175
Verantwoording	185
Grantangi	189

Om te weten waar je heen gaat, moet je weten waar je vandaan komt

In deze constant veranderende wereld is het gemakkelijk het belang van het verleden over het hoofd te zien. In de Afrikaanse cultuur bestaat een diep besef dat het verleden onschatbare lessen in zich draagt voor het heden en de toekomst. Vanuit het principe dat we putten uit de kennis van onze geschiedenis, om de uitdagingen van vandaag en morgen het hoofd te bieden hebben mijn scheppers me de naam Sankofa gegeven, een woord uit het Twi van de Akan-stam uit Ghana.

Zij gaven me het symbool van een vogel met zijn kop naar achteren gedraaid en een ei in zijn bek, wat staat voor: terugkijken naar ons verleden, om ervan te leren, dóór te geven, om vooruit te kunnen. Van hen, mijn scheppers, kreeg ik dit vogelperspectief en de belangrijke taak om deze innerlijke culturele reizen te begeleiden, om te duiden en luiden.

Ik neem je mee door een tot nu toe verborgen verleden van een dochter uit een generatie gevluchte slaafgemaakten, een persoonlijke geschiedenis die oraal werd doorgegeven van ingewijde tot ingewijde.

Tijdens deze persoonlijke reis staan we steeds stil bij een gekozen sleutelmoment van haar totstandkoming. Deze momenten zal ik inleiden als ware reisgids en zij zal hierover haar gedachten laten gaan. We vertrekken vanaf het moedercontinent, gaan via een ontlukende marronliefde in Saramaccaanse dorpen in het binnenland naar de onafhankelijkheid van Suriname 50 jaar geleden, daarna laat ik haar los.

Ik zal pas terugkeren wanneer zij mij opnieuw aanroept.

‘Se wo were fi na wosankofa a yenkyi’

– *Het is niet verkeerd om terug te gaan voor wat je bent vergeten*

Tussen het wrakhout op de bodem van het eeuwige water
vind je een alfabet, een voor een haal je tongen op
takelt ze naar de wijde vlakke de vloeren met mijn embleem,
gravure met een voor een achteruit
het hart op de pluis, de aanspoor, een vertrek
een huiswaarts keren, leren van het verleden
en de toekomst informeren

Boven het wrak hangt het vermogen als een handeling:
te voelen valt te doen. In steeds veranderende tonen is mijn gedaante
bezield verklaard, gordelgewaad omlegd
rond als grondig schaduwzetter breng ik
voorbij roestig prikkeldraad:
naar ons daar, hen hier?

En wie volgt het enkel spoor
in een hoek gedreven, die ontwaart:
een waterloos leven kreeg geen leesteken
splijt in blauwe vaart hoofd geheven,
om het voorgaande van het allesomvattende heden,
het onbekende te betreden

Vleugel weids in vroeger licht
de hoop een ei in hoger grasmist
waarin het begin klaarligt of waarachter de schuilplaats
van de storm: koude kennis bezint niet op bliksem
belooft een verdraaide toekomst

De ontdekking van het water

Vroeger, toen er geen dag was en geen nacht, er geen leven en geen dood was: geen aarde, geen bos, geen lucht, geen cashewnoot, geen mens, geen dier, geen water. Alles was stil. Er was geen taal. Er was niets om tegen te praten, niemand om mee te praten. Maar toen gebeurde het: alles wat zich zo alleen voelde, begon te dagdromen. Het bedacht plotseling: er zijn geen andere dingen buiten mij, misschien moet ik delen van mezelf in kleinere delen opsplitsen. En zo ontstond de wereld en wat zich daar allemaal in bevindt: mensen, dieren, planten, de lucht, de aarde, de onzichtbare dingen, het water. Alles. Maar al die dingen kregen dorst.

De zelfstandige delen wilden iets hebben om hun dorst mee te lessen.

Op een dag liet alles – die sommigen een naam hadden gegeven – weten dat het water bevrijd moest worden. Het water was door alles geborgen in een rots. Wanneer het zou lukken water de vrije loop te laten mocht alles dit behouden. Typisch. Er werd een etmaal gekozen waarop mens en dier, reuzen en nietigen, van de kruipenden tot de vierpotigen, de spartelende tot de vliegende, bij de grote rots moesten verschijnen. Spectaculaire verschijnselen. Werkelijk alles en iedereen kreeg een kans de rots te doen barsten: de mens bracht er niets van terecht, de sidderaal evenmin, laat staan de mosbeer. Ten slotte was het de beurt aan de vogels. Eerst de grote en sterke arend, toen de aasgier, die beide met geknakte ego's en geknakte snavels terugkeerden naar hun hoge nesten.

Hoewel niets en niemand geloofde dat het hem zou lukken, alles en iedereen had het geloof verloren, leek de hoop een specht. Broeder Specht wist dat alles van Alles kwam. En als dat waar was, dan bezat Alles de kennis en kracht om de rots van het water te doorboren.

Hij vroeg zich af: 'Al, mag ik u hierna godfiguur noemen?'

'Jij mag me noemen hoe je wil,' liet de figuur weten.

Broeder Specht had een tik waarbij zijn kopje de hele tijd heen en weer ging, dat was niet zo raar als je bedenkt dat hij heden ten dage – toen ook al – twintig keer per seconde tegen een brok moet tikken voor een beetje

water. ‘Gij zijt toch waaruit alles voortkomt,’ vroeg hij ook nog, ‘ik bedoel: hier ben ik, in alles klein en fijn, en ik span mijn tongspieren wat aan en ben heus blij met deze schedel zodat mijn hersentjes beschermd blijven onder dit zachte en flexibele bot, maar gij zijt toch dit, alles?’ Gij godfiguur zijt rots, gij zijt mij en mijn tongspier, gij zijt elk wezen, gij zijt Alles, en om die reden kunt gij mij u doen openen opdat u vrijkomt voor uzelf, om uzelf, voor iedereen, ratelde hij vol eerbied.

Alles glimlachte tevreden en er ging een warme bries door het leven.

Eindelijk erkende een van de dingen dat het uit Alles voortkwam. En dus gaf het broeder Specht de kennis van harde en zachte dingen in het leven en de denkkraft om het water vrij te maken, te laten stromen. Specht ging en begon met zijn scherpe snavel op de rots te roffelen. Dagen, weken, maanden, een eeuwigheid duurde het, maar broeder Specht hield vol. En uiteindelijk stuitte hij op water. Stukken rots brokkelden af. En hij liet het water vrij stromen. Hij riep de mensen en dieren, de bomen en planten op om te drinken. En alles kwam de dorst lessen.

Zo is het water in de wereld gekomen. En als dank voor zijn heldendaad kreeg TotoMboti, want zo heette broeder Specht, van Alles en iedereen een rode doek om zijn kop gebonden. En het werd avond en het werd morgen.

Luchtwortels

(namens TotoMboti)

Uit de parabel stapt een voorouder,
die het ego in vlammen liet opgaan,
vanachter een rotswand,
verschijnt luisterrijk,

bidt boven boeien, tilt boeien,
opent met elke ademhaling
duizend gordijnen en hartgangen

omsluit de angst,
bindt die aan de voeten als een brief
en opent die never

Wie we zouden zijn zonder hemelvaart,
anders dan een uitgekraamd woord
gebogen naar de aarde?

Of het genegen kind niet
een afgeleide druppel is
van de uitstrekkende zee?

Is onvoldoende hechting voldoende onthechting
om een gewichtloze reis
naar het nu?

De voorouder hangt majestueus
tussen de laatste letter, in het midden de mens,
en het eerste ruimtepuin

Dat improviseer waterritueel voor je bakkes!

Het water dat was gevonden door onze voorvader TotoMboti moet altijd en tot in de eeuwigheid worden uitgegoten. Er is geen stukje aarde te bedenken waar je níét ter ere van onze voorouders, die in gesprek met iedereen en Alles tot de belangrijkste wijsheden zijn gekomen en deze in allerlei vormen met ons delen, een straaltje water in kan laten lopen. Altijd en overal moet de dorst gelest. En water werd een belangrijk element in ons leven: dóór het water, in het water, onder water. Zonder water is ondenkbaar. Water nemen is water geven. Water reinigt. Iedereen gebruikt water hoe die het het lekkerst vindt. Gewoon water [noem het maar gewoon] mag eventueel aangelengd met honing of kokosolie. En je mag het geven aan een grasmat, een droge visgraatvloer, sprenkelen over een altaar. Met bakken uit de hemel, het kan je overvallen. Maar wat uit de hemel valt, of het bevalt of niet, dat vált. Watervallen, waterrituelen, stromend water of uit een kalebas, koud uit een leiding, zout uit de zee, uit een fles, Florida, geef gul de grond. Schrijf je eigen verbond, met alle levende schepselen en de aarde. Houd je adem tien seconden in en blaas wateren uiteen, Mozes! Visualiseer de scheppende kracht. Zorg er wel voor dat je lekker in je vel zit als je een waterritueel uitvoert. Want hoewel krachtgevend, vraagt het uitvoeren van een waterritueel een schoon en rein geweten, schone voorwerpen die niet voor andere dagelijkse handelingen worden gebruikt. Dus niet die dweilemmers pakken, hóúd van [je] water. Koop bijvoorbeeld een kalebas, bij je lokale speciaalzaak, helemaal alleen door jou te gebruiken. En schep jouw watertje met een houten lepel van een grote bak in jouw kleine kalebas. Spreek een affirmatie uit, alle goeds dat je de wereld en jezelf wenst, een dankwoordje aan Moeder Aarde elke dag, en om de voorouders een plezier te doen: ga niet met je rug naar ze toe staan maar draai je fier naar Afrika [beetje op gevoel, je kan het!], want dáár, op het continent, begon het allemaal.

A so!

Vanaf de hoogste hoogten tot in de diepste geulen gehoorzamen we haar.

Yemoja is een van de goddelijke wezens uit het Yorùbá-geloof dat haar oorsprong heeft in West-Afrika. Ze wordt gezien als de moeder van alle wateren én de moeder van de mensheid, ze gebruikte haar zoete water om Ọbàtálá, haar man, te helpen de mens uit klei te vormen.

Toen haar vliezen braken bracht dit rivieren en beken op gang en herrees de eerste sterfelijke mens uit haar baarwater.